

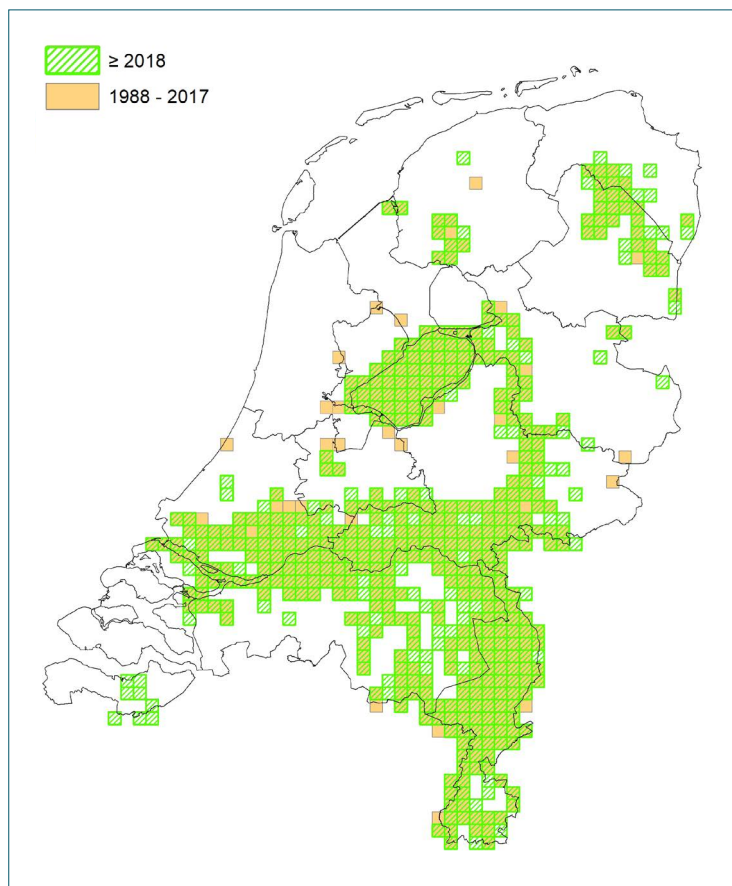
Elk jaar zijn er weer veel medewerkers van de waterschappen en deelnemers van de bever & otterwerkgroep van de Zoogdierverseniging (CaLutra), die de verspreiding van bever of otter bijhouden in hun gebied. Dankzij deze inzet is het mogelijk om veranderingen in verspreiding van deze semi-aquatische zoogdieren te volgen. Dit project is sinds 2012 onderdeel van het NEM. Hier bespreken we de resultaten tot en met 2019, maar worden in de kaarten ook gegevens tot medio 2020 weergegeven.

Inventarisatie bever

Sporen van bever (vraatsporen, geurmerken, burchten, holen, legers, dammen, beverkanalen) zijn doorgaans goed te herkennen en gemakkelijk te vinden. Een aantal deelnemers van CaLutra volgt al enkele jaren 'hun bevers'. Daarnaast leveren de medewerkers van de waterschappen landelijke gegevens, want zij kunnen relatief eenvoudig en zonder grote tijdsinspanning achterhalen en weergeven waar bevers voorkomen.

Inventarisatie otter

Hoe anders is dit voor de otter. De sporen van otter (vraatsporen, uitwerpselen, holen, glijbanen), zijn doorgaans veel lastiger te vinden en herkennen dan sporen van bever. Bij de otter zou het de medewerkers van de waterschappen veel tijd kosten om een compleet beeld van de verspreiding binnen hun werkgebied te verkrijgen. De waterschapsmedewerker kan wel fungeren als 'waakhond' om te achterhalen of er überhaupt otters aanwezig zijn. Jaarlijks levert de Zoogdierverseniging de verspreiding van de otter aan de waterschappen met de vraag of er volgens hen gebieden met otters door ons worden gemist. Treft een medewerker sporen van otter aan op tot dan toe onbekende locaties, dan licht het waterschap de Zoogdierverseniging in. De Zoogdierverseniging neemt vervolgens contact op met CaLutra om met behulp van haar vrijwilligers via gerichte inventarisatie duidelijk te krijgen van welk deel van een watersysteem de otters gebruik maken.

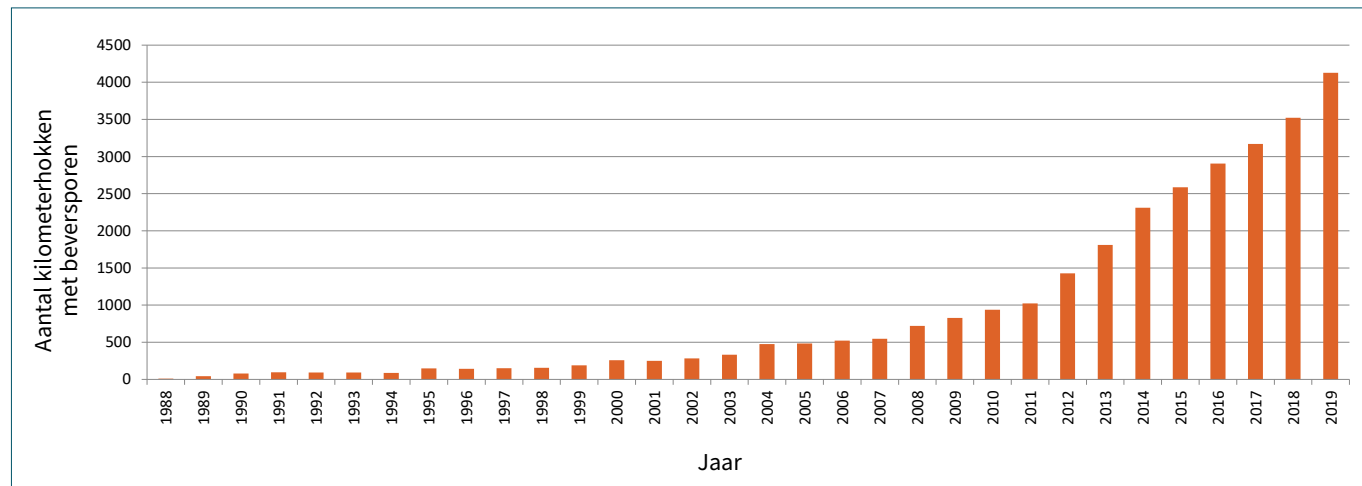
Figuur 1. Verspreiding van bever in de periode 1988-medio 2020 op 5*5 km-hok niveau.

Verspreiding bever

In figuur 1 staat de verspreiding van de bever weergegeven op het niveau van 5x5 km-hokken (uurhokken) tot en met medio 2020. Omdat er in 2018 een nieuwe rapportageperiode voor de EU (Habitatrichtlijn) is gestart voor de periode 2018-2023, is de weergave in de kaart daarop aangepast. In grote lijnen geeft deze kaart een actueel beeld van de verspreiding. De kaart laat in tegenstelling tot vorige jaren, waarbij er nagenoeg alleen aan de al aanwezige verspreiding aansluitende hokken bijkwamen, enkele opvallende veranderingen zien. Zo dook begin 2020 een bever op ten oosten van Den Haag. Meerdere mensen hebben minimaal één dier gezien en gefilmd. Daarnaast dook er een bever op langs de Dinkel in Twente. Ook vermeldenswaardig zijn de bevermeldingen in de Achterhoek. Daarnaast werd er voor het eerst sinds jaren een kilometerhok met beversporen in Noord-Holland gevonden (Stichtse Brug). Nu het rivierengebied nagenoeg vol zit, is het de verwachting dat bevers in toenemende mate de hogere zandgronden gaan koloniseren en ook de lagere delen van ons land opzoeken.

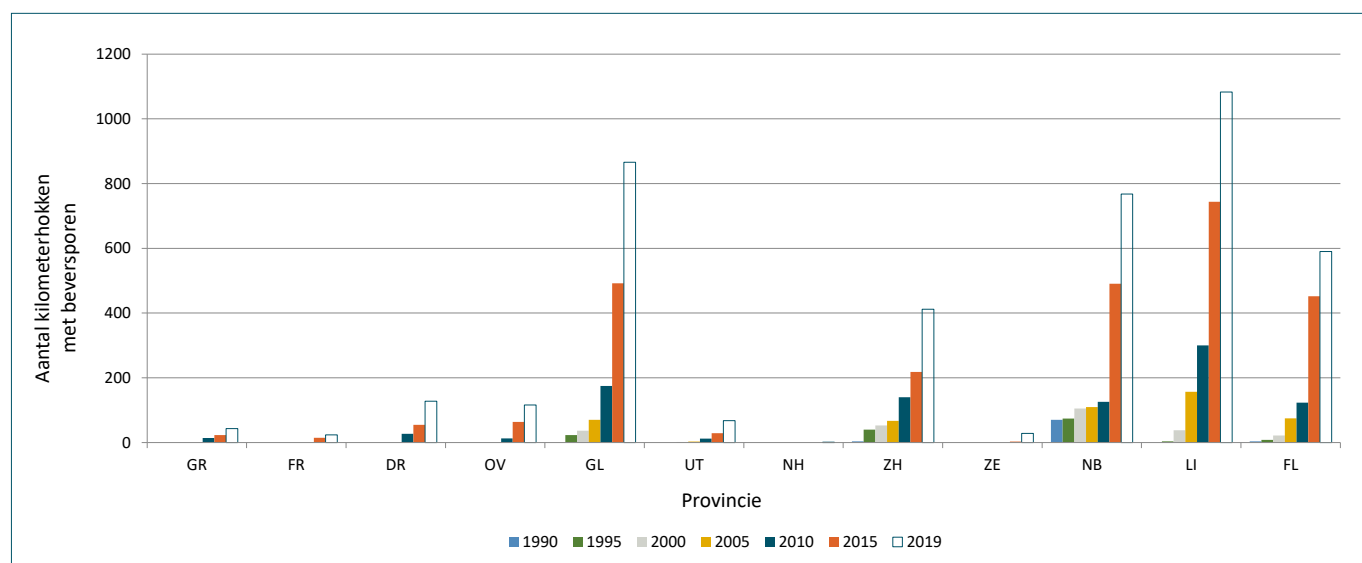
Verspreiding bever neemt verder toe

Uit figuur 2 komt goed naar voren dat de bever nog steeds toeneemt in verspreiding. De start van het meetprogramma in 2012 is ook duidelijk herkenbaar. Over de periode 2012-2014 is er een toename van 30% per jaar. In de periode 2015-2018 is die toename echter afgenomen naar 11% per jaar. De toename van 2018 naar 2019 is met 17% dan weer relatief groot te noemen. Verwacht wordt dat de populatie in ieder geval nog zal blijven groeien, aangezien in grote delen van Nederland nog geschikt habitat aanwezig is. Dankzij herinrichting van beeksystemen en natuurontwikkeling wordt het landschap zelfs steeds geschikter voor bevers.

Figuur 2. Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken in Nederland met beversporen in de periode 1988-2019. De jaren 2009 en 2010 zijn geïnterpoleerd.

Limburg blijft de provincie waar overduidelijk de meeste kilometerhokken met sporen van bevers aan te treffen zijn (bijna 1100, figuur 3), maar de groei is wel afgenomen. Dat wordt ook zichtbaar in de relatieve toename van het aantal kilometerhokken met beversporen in Limburg. Deze is namelijk met een toename met een factor 1,5 voor de laatste vier jaar het op één na laagste van alle provincies. Alleen in Flevoland is de toename minder groot (factor 1,3). De beverpopulatie is hier al dusdanig groot dat ze langzaam richting de maximale verspreiding komt. Andere provincies met veel bevers zijn, in afnemend aantal kilometerhokken; Gelderland, Noord-Brabant, Flevoland en Zuid-Holland. De provincies met de grootste absolute groei in kilometerhokken in de laatste vier jaar zijn Gelderland en Limburg (beide omstreeks 350 hokken), gevolgd door Noord-Brabant (ongeveer 175 hokken). Die groei is het kleinst in Friesland, Groningen en Zeeland. Relatief gezien heeft de afgelopen vier jaar in Zeeland, Drenthe en Utrecht de grootste groei in kilometerhokken met beversporen plaatsgevonden (Zeeland factor 9,3; Drenthe & Utrecht factor 2,3). Hoe de ontwikkeling in Noord-Holland zal verlopen (nu 1 km-hok) wachten we vol spanning af.

Figuur 3. Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken met beversporen per provincie in de periode 1990-2015 (om de vijf jaar) en in 2019. Waar nodig zijn de gegevens van 2010 geïnterpoleerd.

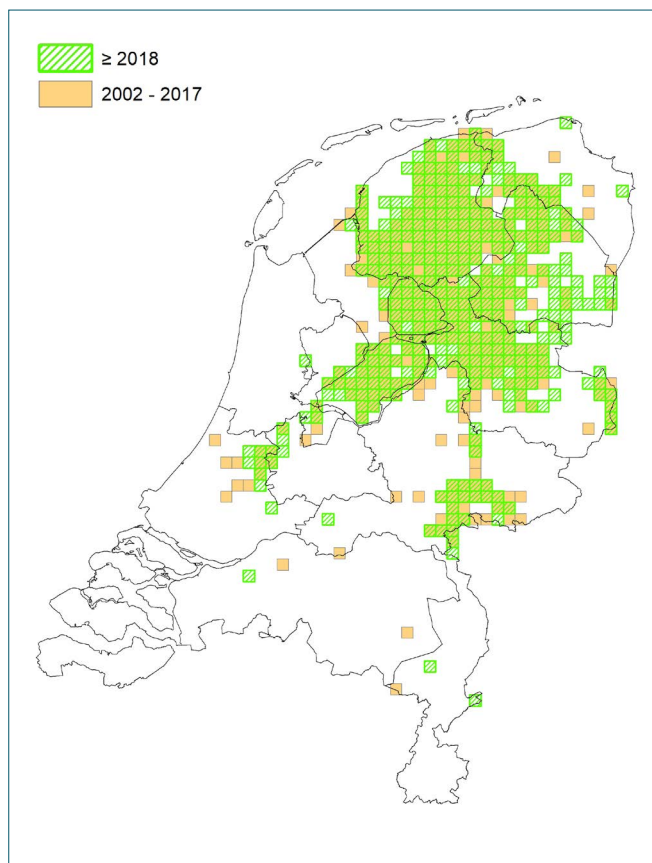
Verspreiding otter

In figuur 4 staat de verspreiding van de otter weergegeven op het niveau van 5x5 km-hokken van 2002 tot en met medio 2020. Omdat er in 2018 een nieuwe rapportageperiode voor de EU (Habitatrichtlijn) is gestart (periode 2018-2023), is de weergave in de kaart daarop aangepast. De otter werd aan het begin van deze eeuw uitgezet in het Fries/Overijssels plassen-gebied. Vanuit dit uitzetgebied bevolkt de otter geleidelijk omliggende aangrenzende gebieden. Maar ook verder weg vestigen zich op kleine schaal uitgezette otters of nakomelingen van uitgezette otters. Ook volgden bij-plaatsingen in Friesland, langs de IJssel en in de Gelderse Poort.

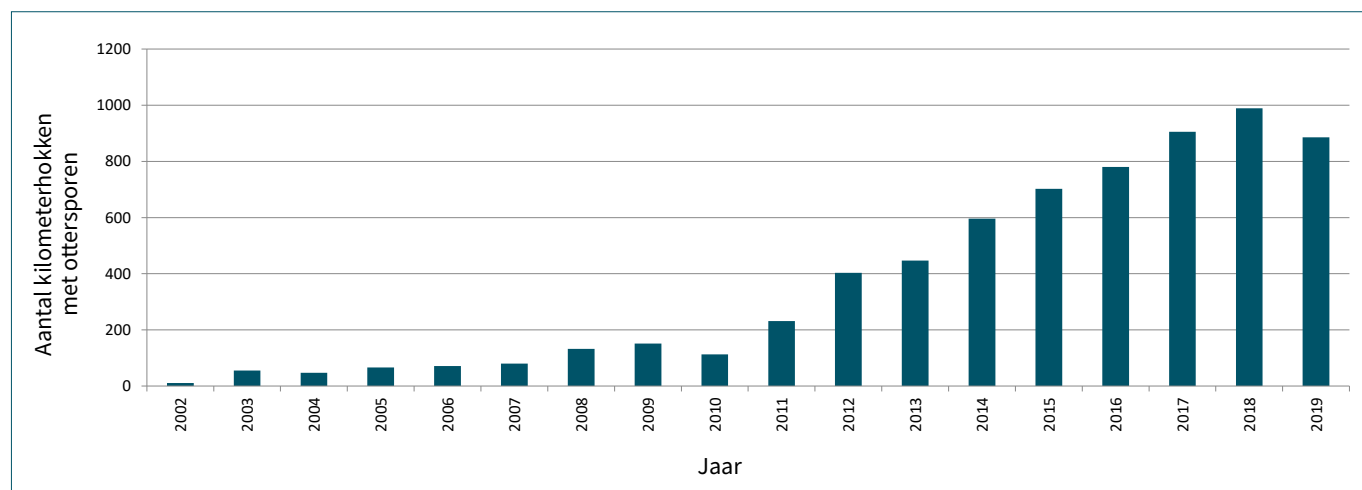
In vergelijking met vorig jaar is er een opvallende verandering op het weergegeven schaalniveau. In het oosten van Drenthe neemt het verspreidingsgebied namelijk behoorlijk toe. Daarnaast duiken er otters op in het noordoosten van Groningen. Ook in het westelijke deel van het Gelderse rivierengebied dook een otter op. Helaas ging het om een doodgereden dier. Bij Edam werd eveneens een doodgereden otter aangetroffen. Daarnaast zijn er verschillende hokken bijgekomen, aansluitend aan bekend verspreidingsgebied.

Toename in verspreiding otter

Hoewel in figuur 4 het verspreidingsgebied lijkt toe te nemen, laat het aantal km-hokken met ottersporen voor 2019 een afname zien (figuur 5). In hoeverre die afname reëel is, is maar de vraag. Zo kan het zijn dat een deel van het veldwerk, wat positieve waarnemingen van otters heeft opgeleverd, het afgelopen seizoen meer heeft plaatsgevonden in de periode januari/maart 2020 en die locaties komen dan niet in het overzicht van 2019. Aankomend jaar verwachten we dat er toch een verdere toename in het aantal km-hokken met ottersporen te zien zal zijn. Voor een aantal provincies is dat medio 2020 al het geval. Uit het genetische onderzoek van Wageningen University & Research (WUR, voorheen Alterra), blijkt de populatie gestaag te groeien. De gegevens worden nog door de WUR uitgewerkt, maar het gaat om ongeveer 450 otters in 2019/2020. Het loopt in lijn met het aantal verkeersslachtoffers en dat is doorgaans een redelijke graadmeter van de populatiegrootte. Hoewel bij de bever de kennis over het aantal bezette km-hokken compleet of nagenoeg compleet is, is dat bij de otter anders. Zijn verborgen levenswijze zorgt ervoor dat het aantal km-hokken met otters onderschat wordt. Over de periode 2013-2019 is er een toename van circa 13% per jaar.

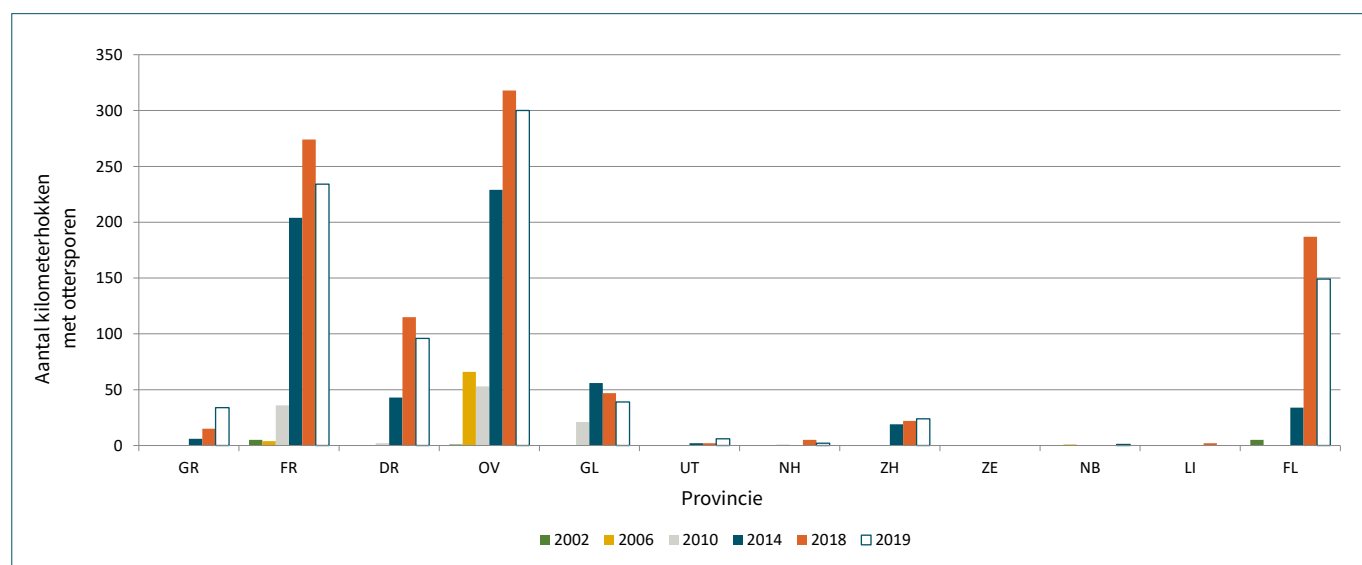

Figuur 4. Verspreiding otter 2002-medio 2020 op 5*5 km-hok niveau.

Figuur 5. Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken in Nederland met ottersporen in de periode 2002-2019.

Overijssel en Friesland zijn nog steeds de provincies waar je de meeste km-hokken met sporen van otters aantreft (figuur 6). Andere provincies met veel sporen van otters zijn, in afnemend aantal km-hokken; Flevoland, Drenthe, Gelderland en Zuid-Holland. Maar de ontwikkeling gaat snel in Groningen. En ook in Drenthe gaat het snel. Voor 2020 zijn in Drenthe al 155 km-hokken met ottersporen bekend en het veldwerk voor het aankomende otterseizoen (1 oktober 2020 – 1 april 2021) is net begonnen. De afname van het aantal km-hokken met ottersporen in Gelderland ten opzichte van 2014, geeft aan dat de aanwezigheid van de otter in deze provincie verre van stabiel is. De absolute toename over de laatste zes jaar is het grootst in Flevoland, gevolgd door Overijssel en Drenthe. Kijken we over dezelfde periode naar de relatieve toename, dan is Groningen de provincie Flevoland voorbijgestreefd (respectievelijk factor 5,7 en 4,4), gevolgd door Utrecht en Drenthe (respectievelijk factor 3,0 en 2,2). Een mooie ontwikkeling is de vestiging van de otter in Noord-Holland. De afname die figuur 6 voor 2019 laat zien, wordt weersproken door hetzelfde aantal km-hokken in 2018 en medio 2020. In Limburg en Noord-Brabant duiken af en toe otters op, maar het lijkt er voorsnog niet op dat hier sprake is van een vestiging. Tot op heden zijn nog geen otters vastgesteld in Zeeland.

Figuur 6. Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken met ottersporen per provincie in de periode 2002-2019.

Invoermodule otter

De invoermodule voor het ottermeetprogramma is drie seizoenen geleden in gebruik genomen. Eind september 2020 zijn wat aanpassingen doorgevoerd, waardoor het gebruikersvriendelijker is geworden. Met deze invoermodule wordt het in vergelijking met de formulieren een stuk eenvoudiger om de resultaten van je veldwerk door te geven en je krijgt overzichten van alle gegevens die je in je inventarisatiegebied hebt verzameld. Dat levert tegelijkertijd een aardige tijdswinst op, waardoor resultaten sneller beschikbaar kunnen komen en het minder tijd kost. We zien dat meer deelnemers van het meetprogramma de invoermodule gebruiken, daar zijn we erg blij mee. We willen die personen die nog geen gebruik maken van de invoermodule vriendelijk doch dringend verzoeken deze te gaan gebruiken.

Binnen het meetprogramma kunnen we nog hulp gebruiken bij het inventariseren van gebieden op de aanwezigheid van otters. Mocht je zin en in de winter tijd hebben om deel te nemen om dit magnifieke dier in kaart te brengen, meld je dan aan via onze [website](#).

Zonder de hulp van de vrijwilligers van CaLutra en de medewerkers van de waterschappen is dit meetprogramma niet mogelijk. De Zoogdierverseniging wil hen allen van harte danken voor hun inzet en hopen dat zij nog vele jaren met veel plezier door zullen gaan.